

Dit document is een weergave van de landelijke examenbespreking op 16 mei 2023. Een belangrijke opmerking vooraf: dit document vervangt niet het correctievoorschrift van het CvTE. Het biedt alleen houvast bij de correctie van open vragen. Het officiële antwoordmodel van het CvTE dient te allen tijde te worden gevolgd. Eventuele kritiekpunten ten aanzien van het eindexamen kunnen aan het CvTE worden gemeld.

Tijdens examenbespreking zijn alleen de vragen die discussie opleveren, besproken. Besproken is de redenering die de leerling moet maken om tot een juist antwoord te komen.

De kern van deze handreiking legt uit waaruit het tekstbegrip van de leerling moet blijken. Er zijn antwoorden in het correctievoorschrift die discussie oproepen. De handreiking expliciteert en beredeneert hoe een docent kan bepalen of de leerling laat zien dat hij tekst en vraag heeft begrepen.

Algemene bevindingen examen

De algemene indruk is dat dit geen moeilijk examen is. De deelnemers aan de examenbespreking verwachten dat het correctievoorschrift goed bruikbaar is.

Naar aanleiding van vraag 7:

Leerlingen mogen op een open vraag niet antwoorden met een verkort geciteerd tekstgedeelte. Dit staat in de vakspecifieke informatie voor examenjaar 2023, pagina 4 (geel gearceerd).

Naar aanleiding van vraag 11 en 12:

In deze opgaven zien we een verschil in de aanwijzing voor het formuleren van het antwoord. Bij vraag 11 wordt geen aanwijzing gegeven, terwijl bij vraag 12 wordt gevraagd om de antwoorden onder elkaar te noteren. Een consistente aanwijzing, zoals met nummering, zou volgens ons het nakijken eenduidiger maken.

Behandeling van de vragen

Vraag 2

In het antwoord moet naar voren komen dat het uiteindelijke resultaat van het verdwalen zelfstandigheid/autonomie is. Als alleen het proces naar zelfstandigheid (het leren) wordt benoemd, is dat geen voldoende antwoord op de vraag.

Synoniemen voor of omschrijvingen van zelfstandigheid en autonomie zijn ook goed te rekenen.

Vraag 5

Uit het antwoord van de leerling moet blijken dat het gaat om het maken van een morele keuze / een keuze voor bepaald gedrag of al dan niet gehoorzamen.

Alleen 'een keuze maken' is onvoldoende.

Vraag 7

- Hoewel het woord 'bezwaren' al in de vraag staat, dient de leerling de antwoorden toch als een bezwaar te formuleren. Zo maakt bijvoorbeeld het noemen van 'implicaties voor de morele ontwikkeling' of 'privacy is een kinderrecht' niet voldoende duidelijk dat het om een bezwaar gaat.
- De antwoorden mogen niet uitsluitend bestaan uit een voorbeeld. De toevoeging van een voorbeeld maakt het antwoord niet fout.

Vraag 8

- "Het gebruik van volgtechnieken om je kind in de gaten te houden" is in de geest van de tekst een voldoende alternatief voor "je kind constant/veel in de gaten houden". Uit het antwoord moet duidelijk blijken dat de volgtechnieken worden gebruikt om je kind te volgen.
- Ook synoniemen voor 'in de gaten houden', zoals 'controleren', sluiten aan bij het correctievoorschrift.
- Het antwoord moet als aanname geformuleerd zijn, niet als bezwaar.

Vraag 9

Omdat 'kinderen' al in de vraag genoemd wordt, volstaat een verwijzing (bijvoorbeeld 'Ze hebben ook controle nodig').

Vraag 11

De toevoeging 'Het is jammer dat...' in combinatie met tweede antwoordalternatief van het eerste bolletje ('internationalisering wordt gereduceerd tot...') maakt het antwoord niet fout.

Vraag 12

- In de vraag staat 'noteer onder elkaar'. Wanneer een leerling de antwoorden niet onder elkaar heeft gezet, maar bijvoorbeeld door middel van signaalwoorden duidelijk onderscheid maakt tussen de drie delen van het antwoord, dienen deze toch inhoudelijk te worden beoordeeld.
- In het correctievoorschrift is een opmerking geplaatst dat het een 'uitbreiding van de huidige situatie' moet zijn. Deze opmerking kan tot verwarring leiden, omdat er geen uitbreiding van de huidige situatie naar een toekomstige situatie genoemd wordt.

Wij interpreteren de opmerking als volgt: bij bolletje 1 en bolletje 3 staan woorden als "niet alleen", "(allang) niet meer" en "ook". Bij het formuleren van het antwoord moet de leerling bij bolletje 1 en 3 dit soort woorden gebruiken.

- Op basis van de vraag is het verklaarbaar dat leerlingen kiezen voor een formulering als 'Het eerste opzicht is...'. Wij suggereren dit niet als taalfout aan te rekenen.

Vraag 13

- 'Arbeidsmarkt' is geen voldoende alternatief voor 'economie'.
- De woorden 'verrijking', 'betere' en 'nieuwe' (of synoniemen daarvoor) zijn noodzakelijk, omdat deze een verbetering impliceren.

Vraag 19

Wat deze vraag lastig maakt, is dat er gesproken wordt over 'trends'. Door dit woord gaat het al om een ontwikkeling, dus is het volgens ons niet nodig dat het ook nog in het antwoord terugkomt.

Dat maakt de aanvulling "Uit het antwoord moet een ontwikkeling blijken." overbodig. We willen dan ook voorstellen aan het CvTE in het correctievoorschrift de woorden 'steeds meer' tussen haakjes te zetten.

Daarnaast is volgens Van Dale is de tweede betekenis van 'trend', naast 'ontwikkeling': 'mode'. Ook in die betekenis hoeft de leerling niet expliciet te maken dat het om een ontwikkeling gaat. Een antwoord als: 'Er komen buitenlandse studenten' zou dan wellicht ook correct kunnen zijn.

Tot slot suggereren wij dat er een antwoordmogelijkheid wordt toegevoegd: 'Hogescholen vullen hun inkomsten aan door buitenlandse studenten aan te trekken' (zie titel). Dit leggen wij voor aan CvTE.

Vraag 22

- Bij 1a) moet de leerling aangeven dat het om 'onderwijzend personeel' gaat, dus niet alleen om 'personeel'.
- Bij 3a) moet de leerling duidelijk de groep benadeelden aangeven, dus niet 'woningmarkt' maar 'woningzoekenden'.
- Bij 4a) gaat om burgers/mensen, niet 'de overheid', want dat is geen groep benadeelden.

Vraag 26

- De woorden 'weinig' (arme studenten) of 'vooral' (studenten met rijke ouders) zijn essentieel.
- Op basis van de formulering 'arme studenten' bij het eerste bolletje volstaat bij het tweede bolletje ook de formulering 'rijke studenten'.

Vraag 27

Het is belangrijk dat uit het antwoord blijkt dat het gaat om het verschil tussen 'instellingscollegegeld' en 'wettelijk collegegeld'.

Vraag 28

Omdat gevraagd wordt naar een zinsgedeelte is het citeren van de hele zin fout.

Vraag 31

Omdat uit de aan te vullen zin al blijkt dat het gaat om een overeenkomst tussen tekstfragment 2 en tekst 2, hoeft de leerling niet expliciet te vermelden dat het gaat om beide teksten. Woorden als ‘ook’, ‘en’ of ‘beide teksten’ zijn dus niet noodzakelijk in de formulering van het antwoord.

Vraag 32

- Bolletje 1 (probleem): de vermindering van het aantal uren / het lezen moet duidelijk uit het antwoord blijken. Er moet een ontwikkeling te zien zijn (‘te weinig’ is fout).
- Bolletje 3 (oorzaak 2): ‘steeds meer’ hoeft niet genoemd te worden, want het tweede antwoordalternatief geeft ook geen ontwikkeling weer.
- Bolletje 4 (oplossing):
  - Uit het antwoord moet blijken dat het de taak is van het onderwijs om leesplezier te bevorderen.
  - Het antwoord moet gebaseerd zijn op alinea 1 en 2; het gaat dus niet om het aantrekkelijker maken van literatuuronderwijs (alinea 5), maar om het lezen zelf.

Vraag 34

- Bolletje 3 (‘en dat ...’): hier moet uit het antwoord van de leerling blijken dat het verband tussen lezen en ontwikkeling (taalontwikkeling / persoonlijke ontwikkeling) positief is. Een antwoord als: “lezen heeft invloed op de taalontwikkeling” is dus niet voldoende, omdat niet duidelijk is om wat voor invloed het gaat.

Vraag 35

Er zijn twee mogelijkheden om het antwoord te formuleren: de leerlingen moet een negatief gevolg van deze boekenlijst voor het leesplezier noemen, of een kenmerk van de boeken (oud, dik, niet leuk) noemen.

Vraag 36

Leerlingen redeneren bij de beantwoording van deze vraag vaak vanuit zichzelf, maar de redenering vanuit hun perspectief is onvoldoende: het probleem ligt volgens de auteur namelijk niet bij de leerlingen, maar bij het onderwijs. Daarom zijn woorden als ‘onderwijskundige’ of ‘onderwijs’ (of synoniemen) essentieel. Het woord ‘Men’ uit het correctievoorschrift mag dus niet verwijzen naar leerlingen.

Aan deze handreiking werkten mee:

Leden van Levende Talen Nederlands:

Geert van der Burg

Freda Rooding

Regina Buijze

Monique Van der linden

Roos Luiten

Joost Wiegman

Maran Nijmeijer

Irma Verhagen

Annemarie van Eijk

Nathalie Wevers

Mariëlle Eerens

Dineke Oldenwening

Liv Polman

Peter Neyssen

Marjo Mosch

Marloes Lip

Hetty Bouwhuis

Danielle van Schaik

Vanwege bestuur Levende Talen Nederlands:

Sarah Mulders, Mik Leijssius, Ramon Groenendijk, Robert Chamalaun en Ine De Mulder